

RZECZPOSPOLITA POLSKA
Rzecznik Praw Obywatelskich

Irena LIPOWICZ

RPO - 634137 - I/09/MSW

00-090 Warszawa Tel. centr. 22 551 77 00
Al. Solidarności 77 Fax 22 827 64 53

Warszawa, 2 marca 2011

Pan
Andrzej Seremet
Prokurator Generalny
ul. Barska 28/30
02 - 315 Warszawa

Szanowny Panie Prokuratorze Generalny,

Z zadowoleniem przyjąłam informację podaną przez „Gazetę Wyborczą” z dnia 19 lutego 2011 r. w artykule pt. „Ścigajcie rasistów”, w którym przywołano pismo Pana Prokuratora do Prokuratorów Apelacyjnych w sprawie ścigania przestępstw z nienawiści. Z publikacji tej wynika, że po przeanalizowaniu statystyki spraw dotyczących czynów popełnionych z pobudek rasistowskich lub ksenofobicznych, prowadzonych w jednostkach organizacyjnych prokuratury, doszedł Pan do wniosku, że w sprawach tych systematycznie rośnie liczba umorzeń i odmów wszczynania postępowań oraz spada liczba aktów oskarżenia. Z uwagi na zobowiązania międzynarodowe i odbiór społeczny tych spraw zalecono prokuratorom poważne ich traktowanie, zwłaszcza w kontekście poszanowania praw osób pokrzywdzonych.

Rzecznik Praw Obywatelskich podejmował w ostatnich latach sprawy związane z przestępstwami polegającymi na głoszeniu haseł rasistowskich, nazistowskich czy faszystowskich, przestępstwami popełnionymi przeciwko członkom mniejszości narodowych, etnicznych lub cudzoziemcom, a także przestępstwami na tle homofobicznym. Charakterystyczna jest niewielka liczba tych spraw, które w większości zostały przez Rzecznika podjęte z urzędu na podstawie publikacji prasowych. Podejmując interwencje w tych sprawach, Rzecznik zwracał się do właściwych prokuratorów o informacje na temat stanu postępowań przygotowawczych oraz przesłanie kończących je decyzji. Znamienne były jednak stosunkowo częste umorzenia lub odmowy wszczęcia postępowań.

Na niską liczbę odnotowywanych przestępstw na tle rasowym wskazała również Helsińska Fundacja Praw Człowieka w ostatnim raporcie pt. *„Rasizm w Polsce - Raport z badań wśród osób, które doświadczyły przemocy ze względu na swoje pochodzenie etniczne, rasowe lub narodowe”*. Jak z niego wynika, statystyki rasistowskich napadów są niskie dlatego, że osoby pokrzywdzone nie wiedzą do kogo mogą się zwrócić o pomoc. Zbadano opinie na temat organów ścigania, stwierdzając m.in. brak wiary w ich skuteczność, brak zaufania do nich, czy niewrażliwość na kwestie rasizmu. Osoby badane zwracały zwłaszcza uwagę na lekceważenie problemu przez policjantów, nie dawanie wiary w rasistowski charakter zdarzenia, kwalifikację czynu jako bójki.

Rzadkie przypadki ujawniania przestępstw na tle rasistowskim przemawiają za potrzebą szczególnego przygotowania służb policyjnych i prokuratorskich pod kątem ich wykrywalności. Na ten aspekt zwrócił uwagę przedstawiciel Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji podczas zorganizowanej przez Pełnomocnika Rządu do spraw Równego Traktowania konferencji pt.: *„Nie - dla rasizmu w sporcie”*, która odbyła się w dniu 2 grudnia 2010 roku w Centrum Olimpijskim PKOl w Warszawie. W strukturze Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji funkcjonuje od 2004 r. Zespół ds. Monitorowania Rasizmu, Ksenofobii i Antysemityzmu, współpracujący z krajowymi i międzynarodowymi organami zajmującymi się ochroną praw człowieka. Rzecznik Praw Obywatelskich wspomagał Zespół w tworzeniu *„Mapy przestępstw z nienawiści w Polsce - analiza danych zgromadzonych przez instytucje publiczne i organizacje pozarządowe”*. Opracowanie to ilustruje liczbę zdarzeń motywowanych nienawiścią zarejestrowanych przez poszczególne instytucje publiczne i organizacje pozarządowe w okresie od początku 2008 r. do końca września 2010 r.

Incydenty o charakterze rasistowskim, zwłaszcza antysemickie wpisy w Internecie i hasła na piłkarskich stadionach, są również skrupulatnie odnotowywane przez organizacje międzynarodowe i ich organy. Także Unia Europejska piętnuje rasizm i ksenofobię jako bezpośrednie pogwałcenie zasad wolności, demokracji, poszanowania praw człowieka i podstawowych wolności oraz państwa prawnego, na których opiera się Unia i które są wspólne wszystkim państwom członkowskim. Wyrazem tej dezaprobaty jest decyzja ramowa Rady Nr 2008/913/WSiSW z dnia 28 listopada 2008 r. w *sprawie zwalczania pewnych form i przejawów rasizmu i ksenofobii za pomocą środków prawnokarnych*.

Zarzuty Organizacji Narodów Zjednoczonych i Rady Europy odnoszą się głównie do odmów wszczynania lub umarzania postępowań w sprawie rasistowskich wypowiedzi (uznaje się, że nie została przekroczona granica wolności słowa), umarzania spraw z powodu niskiej szkodliwości społecznej, niekwalifikowania napaści jako motywowanych nienawiścią na tle etnicznym czy rasowym, ale jako „zwykłych”, które są łagodniej karane, nieprzyjmowania doniesień o przestępstwie napaści, jeśli polegały „tylko” na groźbach, znieważaniu czy poszturchiwaniu.

W szczególności Komitet Praw Człowieka na setnej sesji w Genewie w październiku 2010 r. przyjmując uwagi końcowe pod adresem Polski, wyraził zaniepokojenie znacznym wzrostem liczby spraw dotyczących nienawiści rasowej zgłaszanych do organów ścigania oraz wyraził żal, że w niskim odsetku takich spraw wszczynane są postępowania przygotowawcze oraz, że niski odsetek postępowań przygotowawczych prowadzonych w takich sprawach kończy się wniesieniem aktu oskarżenia. W związku z tym Komitet zalecił zintensyfikowanie przez Polskę wysiłków na rzecz promowania tolerancji oraz zwalczania uprzedzeń, w szczególności w ramach Krajowego Programu Przeciwdziałania Dyskryminacji Rasowej, Ksenofobii i Związanej z nimi Nietolerancji, który został przedłużony do 2013 roku. Jednocześnie zobowiązał Polskę do zawarcia w kolejnym sprawozdaniu okresowym szczegółowej informacji na temat liczby postępowań przygotowawczych przeprowadzonych w sprawach dotyczących przypadków i przejawów antysemityzmu, na temat liczby wszczętych w tych sprawach postępowań przygotowawczych oraz na temat kar orzeczonych w każdej z tych spraw.

Z kolei Europejska Komisja Przeciwko Rasizmowi i Nietolerancji (ECRI) w *Ogólnej Rekomendacji Polityki nr 7 o narodowym ustawodawstwie w dziedzinie walki z rasizmem i dyskryminacją rasową* zaleca policji i władzom sądowym podejmowanie dogłębnych dochodzeń i śledztw w przypadku przestępstw popełnianych na tle rasowym i prowadzenie postępowań identyfikujących i uwzględniających rasistowskie elementy przestępstw. ECRI przypomina również, że w art. 10 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka prawo do wolności wypowiedzi może zostać ograniczone ze względu na ochronę praw innych. Ten aspekt poruszony został w trakcie warsztatów eksperckich pt.: „Zakaz nawoływania do nienawiści na tle narodowościowym, rasowym lub religijnym”, zorganizowanych przez Biuro Wysokiego Komisarza ds. Praw Człowieka Narodów Zjednoczonych w dniach 9-10

lutego 2011 r. w Biurze Narodów Zjednoczonych w Wiedniu, w których uczestniczył przedstawiciel Rzecznika.

W związku z tym pojawia się pytanie, dlaczego monitoring prowadzony przez niektóre organizacje pozarządowe, w tym zwłaszcza Stowarzyszenie „NIGDY WIĘCEJ”, wykazuje tak wiele incydentów na tle rasistowskim, ksenofobicznym oraz przestępstw popełnionych przez neofaszystów. W opublikowanej przez „NIGDY WIĘCEJ” *Brunatnej Księżce* opisano ponad dwa i pół tysiąca takich zdarzeń z lat 1987 - 2008, a na stronie internetowej Stowarzyszenia stale uzupełniana jest ich lista. Przypadki te niestety nie zawsze rozpoznawane są przez organy ścigania jako zawierające element rasistowski. Dlatego konieczne wydają się m.in. działania edukacyjne dla przedstawicieli organów ścigania związane z tematyką przestępstw na tle rasowym i narodowościowym. Szkolenia powinny obejmować problematykę rozpoznawania przestępstw z nienawiści, odpowiedniego reagowania na nie oraz przeciwdziałania takim zdarzeniom.

Należy także podkreślić, że z dniem 1 stycznia 2011 r. weszła w życie ustawa z dnia 3 grudnia 2010 r. o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania (Dz. U. z 2010 r., Nr 254, poz. 1700), która powierza Rzecznikowi Praw Obywatelskich, obok Pełnomocnika Rządu do Spraw Równego Traktowania, wykonywanie zadań dotyczących realizacji zasady równego traktowania. Przy zachowaniu dotychczasowych kompetencji organu ochrony wolności i praw obywatelskich, określonych w ustawie z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2001 r., Nr 14, poz. 147, ze zm.), polegających na działaniu w sytuacji powzięcia wiadomości wskazującej na naruszenie wolności i praw człowieka i obywatela przez organy władzy publicznej, Rzecznik został zobowiązany dodatkowo do: 1) analizowania, monitorowania i wspierania równego traktowania wszystkich osób, 2) prowadzenia niezależnych badań dotyczących dyskryminacji, 3) opracowywania i wydawania niezależnych sprawozdań i wydawania zaleceń odnośnie do problemów związanych z dyskryminacją 4) corocznego informowania Sejmu i Senatu o swojej działalności oraz o stanie przestrzegania wolności i praw człowieka i obywatela.

Uwzględniając powyższe, a w szczególności zobowiązanie Rzecznika do corocznego informowania Parlamentu o przestrzeganiu zasady równego traktowania w Rzeczypospolitej Polskiej oraz prowadzenia badań dotyczących dyskryminacji, byłabym wdzięczna za

współpracę w odniesieniu do tej problematyki. Jednocześnie działając na podstawie art. 16 ust. 1 ustawy o Rzeczniku Praw Obywatelskich, zwracam się do Pana Prokuratora z uprzejmą prośbą o zajęcie stanowiska w przedstawionej sprawie oraz o poinformowanie o podjętych w tym zakresie działaniach, w szczególności działaniach mających na celu zwiększenie efektywności ścigania przestępstw dyskryminacyjnych. Wyrażam nadzieję, że nasza współpraca przyczyni się do uzyskania oczekiwanych przez obywateli pozytywnych efektów.

Łączę wyprosy szczerku

Jana Jipow